

УДК 354:4.053

Способи державного регулювання системи обов'язкових пенсійних накопичень в Україні

В.М. ВЕРЕЩАК
doi:10.15421/151607

Національна академія державного управління при Президентові України, Київ, Україна

Авторське резюме

У статті розглянуто способи державного регулювання системи обов'язкових пенсійних накопичень в Україні.

Розглянуто нормативно-правове забезпечення державного регулювання системи обов'язкових пенсійних накопичень в Україні. На думку автора, стосовно досліджуваної сфери державне регулювання означає вплив держави (в особі державних органів) на систему формування та інвестування коштів пенсійних накопичень, яка містить економічні об'єкти, самі процеси, осіб, що беруть участь в них.

Автор обґрунтовує, що державне регулювання здійснюється, щоб надати процесам організований характер, упорядкувати дії суб'єктів і учасників цієї системи, забезпечити дотримання законів, відстоювати державні і громадські інтереси.

У широкому сенсі слова державне регулювання системи обов'язкових пенсійних накопичень включає: прогнозування, планування, фінансування, бюджетування, оподаткування, кредитування, адміністрування, облік, нагляд і контроль коштів пенсійних накопичень.

Проаналізовано зарубіжні моделі державного регулювання процесів формування і інвестування коштів пенсійних накопичень, зазначено їх переваги і недоліки. Показано, що правові норми, які регулюють сфери обов'язкових пенсійних накопичень, рознесені за різними законами і підзаконними актами, що приводить до їх роз'єднаності, а часом і суперечливості. Тому на даному етапі важливо проведення кодифікації пенсійного законодавства, що приведе до побудови чіткої системи правових норм, регулюючих зазначену сферу.

Ключові слова: пенсія; пенсійна реформа; пенсійне забезпечення; обов'язкове пенсійне забезпечення; накопичувальний елемент; державне регулювання.

Способы государственного регулирования системы обязательных пенсионных накоплений в Украине

В.Н. ВЕРЕЩАК

Национальная академия государственного управления при Президенте Украины, Киев, Украина

Авторское резюме

В статье рассмотрены способы государственного регулирования системы обязательных пенсионных накоплений в Украине.

Рассмотрено нормативно-правовое обеспечение государственного регулирования системы обязательных пенсионных накоплений в Украине. По мнению автора, по исследуемой сфере государственное регулирование обозначает влияние государства (в лице государственных органов) на систему формирования и инвестирования средств пенсионных накоплений, которая содержит экономические объекты, сами процессы, лиц, участвующих в них.

Автор обосновывает, что государственное регулирование осуществляется, чтобы придать процессам организованный характер, упорядочить действия субъектов и участников этой системы, обеспечить соблюдение законов, отстаивать государственные и общественные интересы.

© В.М. Верещак, 2016

В широком смысле слова государственное регулирование системы обязательных пенсионных накоплений включает: прогнозирование, планирование, финансирование, бюджетирование, налогообложение, кредитование, администрирование, учет, надзор и контроль средств пенсионных накоплений.

Проанализированы зарубежные модели государственного регулирования процессов формирования и инвестирования средств пенсионных накоплений, указано на их преимущества и недостатки. Показано, что правовые нормы, регулирующие сферы обязательных пенсионных накоплений, разнесены по разным законам и подзаконным актам, что приводит к их разобщенности, а порой и противоречивости. Поэтому на данном этапе важно проведение кодификации пенсионного законодательства, что приведет к построению четкой системы правовых норм, регулирующих указанную сферу.

Ключевые слова: пенсия; пенсионная реформа; пенсионное обеспечение; обязательное пенсионное обеспечение; накопительный элемент; государственное регулирование.

The methods of compulsory pension savings state regulation in Ukraine

V.M. VERESHCHAK

National academy for public administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract

The article deals with government regulation methods of mandatory retirement savings system of Ukraine.

The regulatory and legal framework of mandatory retirement savings system state regulation in Ukraine is considered.

According to the author's thought about the investigated sphere, a state regulation means that of the state (represented by government) influences the system of forming and investing of pension savings, which includes economic objects, the processes that are involved in them.

An author proves that state regulation is aimed to provide organized nature to such processes, arrange actions of those system participants, ensure compliance with laws and defend the state and public interests.

In a broad sense, the state regulation of compulsory pension savings system includes: forecasting, planning, financing, budgeting, taxation, crediting, administrating, accounting, supervision and control of pension savings.

The foreign models of state regulation of pension savings formation and investing are analyzed. Their advantages and disadvantages are described. It is shown that the legal rules those are governing the sphere of compulsory pension savings, are separated by different laws and regulations. This situation leads to fragmentation and sometimes contradiction of legislation in this sphere. Therefore, it is important at this stage to make a codification of pension legislation that will lead to the construction of a clear system of legal rules governing this area.

Key words: pension; pension reform; pensions; compulsory pensions; savings element; state regulation.

Постановка проблеми. Враховуючи діляється процесам управління нею. особливу значущість результатів функціонування системи обов'язкових пенсійних накопичень велика увага при Великий масштаб інвестиційних програм, значний обсяг фінансових ресурсів обумовлюють необхідність застосуван-

ня детально регламентованих управлінських процедур здійснення фінансових операцій, а також побудови чіткої системи державного і громадського нагляду і контролю над процесами формування та інвестування коштів пенсійних накопичень. З огляду на той факт, що кошти пенсійних накопичень є елементом соціальної політики України, проблема забезпечення адекватного контролю і нагляду за означеною сферою набуває великого значення.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблеми реалізації пенсійної реформи в Україні знаходять своє висвітлення у наукових працях таких відомих вітчизняних учених, як В. Геєць, Н. Борецька, Т. Кір'ян, М. Кравченко, Е. Лібанова, О. Мартякова, Б.Надточій, В. Новіков, О. Новікова, О. Палій, В. Скуратівський, Л. Шаульська, В. Яценко та ін.

Мета дослідження – проаналізувати поняття та способи державного регулювання системи обов'язкових пенсійних накопичень в Україні.

Виклад основного матеріалу. Проблема обов'язкових пенсійних накопичень має не тільки економіко-фінансовий, але, перш за все, соціальний аспект. Йдеться про накопичувальну частину трудової пенсії великої кількості потенційних пенсіонерів, що впливає на розмір їх майбутніх пенсій, а, значить, про рівень і якість життя цих людей у похилому віці.

Пенсійна реформа, яка проводиться в Україні, розрахована на тривалу перспективу і може бути успішною тільки за умови забезпечення довгострокової фінансової стійкості пенсійної системи, надійності збереження пенсійних накопичень.

Системний підхід, застосований до аналізу процесів управління, дозволив розкрити загальний механізм, здатний регулювати, контролювати, здійснювати нагляд за всіма етапами формування та інвестування коштів пенсійних накопичень.

Дана система управління знайшла своє законодавче закріплення і отримала правову основу.

На державному рівні створюється

нормативно-правова база регулювання системи обов'язкових пенсійних накопичень; встановлюються види, суб'єкти обов'язкового пенсійного страхування, тарифи страхових внесків на обов'язкове пенсійне страхування, відповідальність суб'єктів обов'язкового пенсійного страхування при порушенні законодавства України; визначаються порядок зберігання коштів обов'язкового пенсійного страхування і гарантії стійкості фінансової системи обов'язкового пенсійного страхування.

У законодавстві також прописані права та обов'язки, пов'язані з процесом управління системою обов'язкових пенсійних накопичень, і суб'єктів інших рівнів.

Чинне законодавство визначає і якісний склад суб'єктів управління. Серед них можуть бути як державні, так і недержавні структури. Нова пенсійна система України передбачає взаємодію різних державних організацій і соціальних партнерів (роботодавці – страхувальники, застраховані особи, пенсіонери) в реалізації управлінських функцій у процесах формування і інвестування коштів пенсійних накопичень.

Відповідно до Конвенції №102 1952 року про мінімальні норми соціального забезпечення [1], загальна відповідальність за ефективне управління всією системою пенсійного забезпечення покладається на уряд. Це реалізовано і в Україні: значна частина управлінських функцій здійснюється, перш за все, виконавчою владою. Хоча в той же час ставиться питання про додаткову передачу низки таких функцій недержавним організаціям.

Сам процес управління містить виконання певних функцій: планування, організація, регулювання, мотивація, контроль. Регулювання в даному випадку – лише один з етапів процесу управління.

Стосовно до досліджуваної сфери державне регулювання означає вплив держави (в особі державних органів) на систему формування та інвестування коштів пенсійних накопичень, яка містить економічні об'єкти, самі процеси, осіб, що беруть участь в них.

Державне регулювання здійснюєть-

ся, щоб надати процесам організований характер, упорядкувати дії суб'єктів і учасників цієї системи, забезпечити дотримання законів, відстоювати державні і громадські інтереси.

У широкому сенсі слова державне регулювання системи обов'язкових пенсійних накопичень включає: прогнозування, планування, фінансування, бюджетування, оподаткування, кредитування, адміністрування, облік, нагляд і контроль коштів пенсійних накопичень.

Аналіз світового досвіду функціонування пенсійних систем показує можливість варіативних моделей державного регулювання процесів формування і інвестування коштів пенсійних накопичень [4]. У різних країнах ступінь державного регулювання названих процесів неоднаковий:

1. Пряме державне регулювання (наприклад, в Уганді). Кошти на накопичувальних рахунках розглядаються як частина державного бюджету. Рішення про інвестування приймається державними чиновниками. Як правило, більша частина коштів інвестується в державні боргові папери даної країни.

2. Державне регулювання на основі ринкових принципів (наприклад, у Канаді). Коштами фонду, як і раніше, управляє держава. Однак інвестиційні рішення ухвалюються не чиновниками, а спеціалістами, запрошеними на державну службу. Роль держави в цьому випадку полягає у виборі фахівців і створенні для них мотиваційних умов для роботи.

3. Зовнішнє управління супроводжуване жорсткими регулятивними методами (наприклад, в Уругваї). Розробка інвестиційної стратегії та управління коштами фонду проводиться зовнішнім менеджером (часто, комерційна компанія, що управляє). Разом з тим, держава накладає жорсткі обмеження на структуру інвестиційного портфеля. Інвестиційний портфель складається значною мірою з ринкових цінних паперів, велика частина яких – державні папери.

4. Зовнішнє управління з мінімальною участю держави (наприклад, в Австралії). Ця модель базується, в першу чергу, на конкуренції між керуючими і вимагає розвинутого ринку ка-

піталу і інвестиційної активності населення.

Відзначимо, що кожна з перерахованих моделей державного регулювання має свої переваги і недоліки. Деякі дослідники вважають, що «в більшості випадків ефективність використання коштів державних пенсійних фондів, керованих безпосередньо державою, нижче, ніж керованих приватними керуючими компаніями... Перераховані об'єктивні чинники свідчать на користь того, що найкращою стратегією є передача активів у руки недержавних керуючих компаній» [4]. Однак у даному випадку ефективність управління багато в чому залежить не від того, хто керує, а від того, як управляють, тобто, наскільки ефективний механізм управління даною системою.

Як уже зазначалося, питання державного регулювання, контролю і нагляду в сфері формування та інвестування коштів пенсійних накопичень знайшли законодавче закріплення. Так, у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» йдеться, що державне регулювання та нагляд у порядку, передбаченому законодавством, здійснюють:

- за дотриманням норм цього Закону щодо призначення (перерахунку) і виплати пенсій у солідарній системі та щодо взаємодії Пенсійного фонду з фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування - центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах трудових відносин, соціального захисту населення;

- щодо цільового використання коштів Пенсійного фонду, законності та своєчасності руху коштів накопичувальної системи пенсійного страхування - центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну фінансову політику, та Рахункова палата;

- щодо дотримання норм цього Закону суб'єктами накопичувальної системи пенсійного страхування - національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг;

- за діяльністю компаній з управління активами, радника з інвестиційних питань - Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;

- за діяльністю зберігача та уповноваженого банку - Національний банк України і Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку;

- за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції у сфері накопичувального пенсійного забезпечення - Антимонопольний комітет України.

Крім того, в Законі позначені й інші учасники процесу управління коштами пенсійних накопичень [3].

З 1 січня 2004 року механізм регулювання процесів пенсійних накопичень працював на повну силу, коли стали реалізовуватися управлінські функції всіх суб'єктів, зазначених у названому Законі (крім перерахованих вище суб'єктів сюди підключилися застраховані особи, які змогли реалізувати своє право вибору компанії з управління активами; компанії з управління активами і зберігачі, які були відібрані в результаті конкурсу, а також державні і громадські органи управління, наприклад, Наглядова Рада Пенсійного фонду).

Основне коло завдань з регулювання, контролю і нагляду покладається, згідно з законодавством, на уповноважений державний орган виконавчої влади в сфері формування та інвестування пенсійних накопичень.

З метою здійснення державного регулювання та нагляду в накопичувальній системі пенсійного страхування національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг:

1) забезпечує розроблення та координацію єдиної державної політики щодо функціонування накопичувальної системи пенсійного страхування;

2) здійснює систематичний контроль за дотриманням законодавства в накопичувальній системі пенсійного страхування, за достовірністю інформації, що надається та оприлюднюється суб'єктами цієї системи;

3) забезпечує захист прав застрахованих осіб, які сплачують страхові внески до Накопичувального фонду, шляхом застосування в межах своїх повноважень заходів впливу, з метою запобігання і

припинення порушень законодавства в накопичувальній системі пенсійного страхування та про виявлені факти порушення інформує Раду Накопичувального фонду;

4) узагальнює практику застосування законодавства в накопичувальній системі пенсійного страхування, розробляє та вносить пропозиції щодо його вдосконалення;

5) розробляє і затверджує нормативно-правові акти, обов'язкові до виконання, з питань, що належать до її компетенції;

51) розробляє та затверджує методику розрахунку величини професійної пенсійної виплати (відповідно із пропозиціями Законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та єдиних принципів нарахування пенсій» [2]);

6) встановлює строки та вимоги до розкриття інформації та складання звітності учасниками ринків фінансових послуг – суб'єктами накопичувальної системи пенсійного страхування;

7) щомісяця надає Пенсійному фонду інформацію щодо показників діяльності страхових організацій, у тому числі даних, що використовуються при розрахунку довічних пенсій;

8) визначає форму та обсяг інформації про діяльність суб'єктів накопичувальної системи пенсійного страхування, що підлягає офіційному оприлюдненню, та визначає періодичність такого оприлюднення;

8-1) у разі порушення вимог законодавства про накопичувальну систему пенсійного страхування надсилає виконавчій дирекції Пенсійного фонду повідомлення про необхідність усунення фактів порушення законодавства про накопичувальну систему пенсійного страхування;

9) виконує інші функції, передбачені цим Законом та законодавством про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг [3].

У разі, якщо видача вказаних припи-

сів входить до компетенції інших органів виконавчої влади, уповноважений орган виконавчої влади направляє звернення про видачу розпоряджень відповідному органу виконавчої влади, який у свою чергу зобов'язаний невідкладно згідно із зазначеним зверненням направити відповідне розпорядження суб'єкту відносин з формування та інвестування коштів пенсійних накопичень.

Нормативні правові акти центрального органу виконавчої влади не можуть суперечити нормативним правовим актам інших органів виконавчої влади, уповноважених, згідно з чинним законодавством України, здійснювати регулювання і контроль професійної діяльності суб'єктів відносин з формування та інвестування коштів пенсійних накопичень. У той же час не можна не відзначити, що названий Закон містить істотні прогалини. Так, функції, якими наділений уповноважений центральний орган, в дійсності виконують реально існуючі виконавчі, наглядові та контрольні структури – прокуратура, контрольно-ревізійні органи Міністерства фінансів України, Головний контрольний департамент Адміністрації Президента України, Рахункова палата України тощо. Законодавець не дає чіткої відповіді, як розмежовуватимуться сфери компетенції та відповідальності всіх цих органів у разі неминучого дублювання їх функцій.

Правові норми, в тому числі ті, що стосуються і регулювання сфери обов'язкових пенсійних накопичень, рознесені за різними законами і підзаконними актами, що неминуче веде при відсутності єдиного законодавчого документа до їх роз'єднаності, а часом і суперечливості. Тому на даному етапі важливо проведення кодифікації пенсійного законодавства, що призведе до побудови чіткої системи правових норм, що регулюють зазначену сферу.

Немає відповіді і на питання про розподіл відповідальності в зв'язку з відбором зберігача і компанії з управління активами для укладання з ними договорів довірчого управління коштами пенсійних накопичень.

Отже, згідно із законодавством, від-

бір зберігача і компанії з управління активами проводить за конкурсом Кабінет Міністрів України, а укладає договори за підсумками відбору – ПФУ, який створює Накопичувальний Фонд. У свою чергу, це означає, що реальна відповідальність за якість роботи зберігача і компанії з управління активами покладається на ПФУ як на учасника угоди, хоча ніяких можливостей вплинути на відбір йому не передбачено.

Особлива роль у процесі регулювання системи обов'язкових пенсійних накопичень належить Пенсійному фонду України. Відповідно до законодавства про загальнообов'язкове пенсійне страхування ПФУ, виконуючи функції страховика в системі обов'язкового пенсійного страхування, забезпечує цільове використання коштів обов'язкового пенсійного страхування, а також здійснює контроль за їх використанням.

При прийнятті Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» недержавні агенти вели боротьбу за доступ до неперсоніфікованих накопичувальних відрахувань кожного поточного фінансового року. Однак держава відмовилася йти на поступки, зберігши за собою монополію на роботу з даними відрахуваннями, оскільки відповідальність за їх збереження лежить на ній.

Держава зберегла, як це було спочатку передбачено Концепцією пенсійної реформи, і порядок роботи з тими із застрахованих, хто не зробив свідомий вибір компанії з управління активами і інвестиційного портфеля. Оскільки держава не зацікавлена в збільшенні внутрішнього боргу, ідеологією пенсійної реформи передбачається створення застрахованим економічних стимулів для інвестування своїх пенсійних накопичень не в державні активи, а в активи недержавних компаній з управління активами і фондів. Тому можна прогнозувати поступове посилення ролі недержавних агентів у сфері інвестування пенсійних накопичень при збереженні ключових позицій держави в сфері регулювання, контролю і нагляду [3].

Разом з тим за нині чинним законодавством, єдиним гарантом захисту пен-

сійних прав застрахованих визначено державу. Одночасно сама держава зможе виконати дану роль, тільки вимагаючи від усіх суб'єктів системи обов'язкових пенсійних накопичень дотримання норм чинного пенсійного законодавства. Сама держава зобов'язана постійно контролювати діяльність учасників ринку пенсійних послуг, відбирати і допускати на вказаний ринок тільки тих суб'єктів, які володіють відповідною репутацією, фінансами, умінням працювати в цій сфері. У комплексі всі ці заходи є достатніми для того, щоб не допустити до роботи з пенсійними накопиченнями – на роль зберігача або компанії з управління активами – недобросовісних або некомпетентних претендентів, здатних неправильно або нецільовим чином використовувати довірені пенсійні накопичення. Жорсткі норми допуску до участі в інвестуванні фінансових ресурсів для майбутніх накопичувальних пенсій є найважливішою частиною тих гарантій, за допомогою яких держава здатна забезпечити збереження основного масиву пенсійних накопичень. Відповідальність же за фінансові ризики покладається на самих інвесторів. Держава не несе за ними зобов'язань.

Відповідальність недержавних агентів, що працюють з пенсійними накопиченнями, визначається в обсязі відповідних норм Цивільного кодексу України. Відповідальність недержавних агентів перед державою в разі недотримання нею положень і вимог пенсійного законодавства визначена нормами цивільного і кримінального права.

Як норму, що регулює відносини власності на кошти пенсійних накопичень, слід законодавчо закріпити положення про те, що кошти пенсійних накопичень є власністю України, не підлягають вилученню до бюджетів усіх рівнів, не можуть бути предметом застави чи іншого забезпечення зобов'язань власника зазначених коштів, а також суб'єктів і учасників процесу інвестування коштів пенсійних накопичень. Послідовне закріплення коштів пенсійних накопичень у державній власності є також однією з ключових гарантій забезпечен-

ня їх охорони і неухильного виконання по їх оплаті у вигляді накопичувальної частини пенсії, які несе державна система пенсійного забезпечення [3].

Однією з проблем, що виникають при формуванні накопичувальної частини трудової пенсії (як і страхової частини) і вимагають регулювання, перш за все, з боку держави, є проблема контролю своєчасності сплати страхових внесків та достовірності надання даних у ПФУ.

Згідно зі ст. 20 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», сплата страхових внесків покладається на роботодавця (страхувальника), який відповідно до закону сплачує єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, зобов'язаний своєчасно і в повному обсязі сплачувати страхові внески до бюджету ПФУ і вести облік, пов'язаний з нарахуванням страхових внесків. Інша норма цього ж Закону визначає, що сам застрахований повинен здійснювати контроль над нарахуванням і перерахуванням страхових внесків до ПФУ. Контроль над сплатою страхових внесків на обов'язкове пенсійне страхування покладається і на Державну фіскальну службу України.

Однак в даний час не тільки громадяни, але і сама держава не має дієвих важелів впливу на керівників підприємств, які не платять вчасно заробітну плату або не оформляють трудові відносини належним чином. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» фактично перекладає відповідальність за це на самого громадянина. Всі перераховані дії вимагають введення більш жорстких заходів по відношенню до страхувальників з боку держави.

Відзначимо, що держава регулює відносини, що виникають у сфері формування та інвестування коштів пенсійних накопичень, спільно з іншими суб'єктами та учасниками даних відносин, які належать до недержавних структур.

При цьому державні гарантії захисту прав і законних інтересів суб'єктів системи недержавних пенсійних фондів забезпечуються: особливим статусом недерж-

жавного пенсійного фонду, структурою майна фонду, відкритістю і прозорістю його діяльності, заходами зі страхування ризиків, а також іншими заходами, що дають можливість збереження пенсійних накопичень.

Висновок. Прийнятим законодавством щодо реалізації пенсійної реформи передбачена досить ефективна система багатостороннього регулювання, нагляду і контролю над усією діяльністю з формування і інвестування коштів пенсійних накопичень, що включає: державне регулювання, контроль і нагляд; громадський контроль; аудит; страхування ризиків; поточну і спеціальну звітність.

Жорсткі норми допуску до участі в інвестуванні коштів пенсійних нако-

пичень, встановлені законодавством, є найважливішою частиною тих гарантій, за допомогою яких держава, спільно з недержавними організаціями здатна забезпечити збереження пенсійних накопичень при нормальному перебігу економічного процесу. Разом з тим, незважаючи на те, що вся система регулювання обов'язкових пенсійних накопичень тільки вступає в повну силу, вже зараз є проблеми, які потребують свого негайного вирішення. Вони стосуються практично всіх етапів формування та інвестування коштів пенсійних накопичень. Не виключено, що якісь структури вже сформованої системи регулювання, механізми їх функціонування також будуть трансформуватися.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Конвенція про мінімальні норми соціального забезпечення № 102 (укр/рос): режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_011
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та єдиних принципів нарахування пенсій: режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55000
3. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 49-51, ст. 376
4. Хотулев Е.Л. Регулирование деятельности государственных накопительных пенсионных фондов / Е.Л. Хотулев / Пенсионная система: модель для России и зарубежный опыт. - М., 2003. - 234 с.

REFERENCES:

1. Konventsia pro minimal'ni normy sotsial'noho zabezpechennya № 102 (ukr/ros) [Convention on minimum standards of social security number 102 (eng / rus)]. Access: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/993_011 (in Ukrainian).
2. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo zaprovadzhennya nakopychuvальної systemy zahal'noobov'yazkovoho derzhavnoho pensiynoho strakhuvannya ta yedynykh pryntsyypiv narakhuvannya pensiy [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on introduction of a funded system of compulsory state pension insurance and common principles for calculating pensions]. Access: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55000 (in Ukrainian).
3. Pro zahal'noobov'yazkove derzhavne pensiyne strakhuvannya [On compulsory state pension insurance]. 2003. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (VVR) 49-51, 376 (in Ukrainian).
4. Hotulev, E.L., 2003. Regulirovanie deyatel'nosti gosudarstvennykh nakopitelnykh pensionnykh fondov [Regulation of the activities of State accumulative pension funds]. Pensionnaya sistema: model dlya Rossii i zarubezhnyy opyt. Moscow (in Russian).

*Верещак Василь Миколайович – аспірант
Національна академія державного управління при Президентові України
Адреса: 03057, Київ, вул. Ежена Поттьє, 20*

*Верещак Василий Николаевич – аспірант
Национальная академия государственного управления при Президенте Украины
Адрес: 03057, Киев, ул. Эжена Поттьє, 20*

*Vereshchak Vasil M. – postgraduate
National academy for public administration under the President of Ukraine
Address: 20, Ezhena Pottier Str., Kyiv, 03057, Ukraine
E-mail: general@academy.gov.ua*